

I.

Beretning

om

Undersøgelsesrejserne i Nord-Grønland

i Aarene 1878—80

af

K. J. V. Steenstrup.

Ved følgende Instrux af 13de Marts 1878 overdrog Commissionen for Grønlands geologiske og geographiske Undersøgelse mig at berejse en Del af Nord-Grønland.

1.

„Omraadet for Deres Undersøgelser bliver nærmest Umanaks-Distrikt og navnlig Umanaks-Fjordens saagodtsom ganske ubekjendte nordlige Forgøreninger. Dog staaer det Dem ogsaa frit for lejlighedsvis at udvide Deres Iagttagelser over andre tilgrændsende Strækninger.

2.

I Henseende til Gjenstandene for Undersøgelserne i Almindelighed kunne vi kun henvise til Deres tidligere Arbejder og ønske disse fortsatte i alle Retninger, som findes antydede i Deres Meddelelser derom, alt forsaavidt Lokalteterne dertil maatte frembyde Lejlighed. Vi forvente, om muligt, et Kaart optaget dels med Berigtigelser af, hvad der hidtil høves afridset med nogenlunde Sikkerhed, dels og især over, hvad man hidtil kun har kunnet antyde efter Gisning. Hvad billedlige Fremstillinger angaar, kunne vi ikke noksom anbefale Dem at tage Photographien til Hjælp, da der antages at maatte være rig Lejlighed til sammes Anvendelse, navnlig om Foraaret.

3.

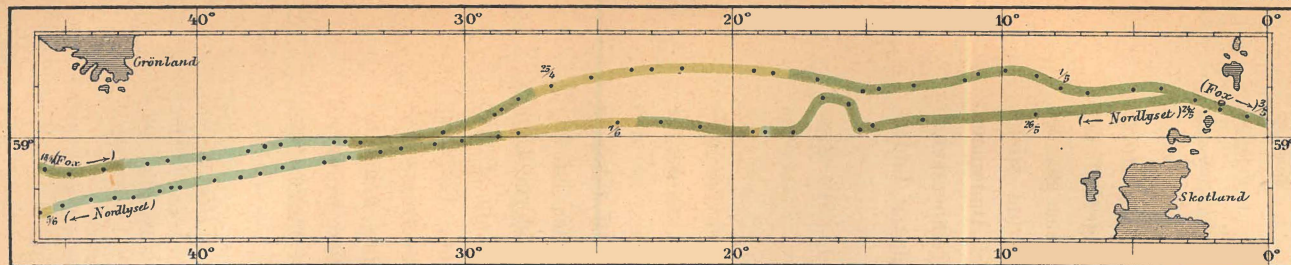
Ved Siden af de geologiske Undersøgelser vil Hovedopgaven selvfølgelig dreje sig om Indlandsisen. Det tør næppe ventes, at der paa det foreliggende Strøg vil findes Steder, hvor en Bestigning af samme kan udføres med nogen Nytte; dog ville dens Niveauforhold sandsynlig kunne belyses dels ved trigonometriske Maalinger, dels ved det Overblik, som kan faas fra høje Punkter paa Yderlandet. Men fremfor alt maa vi anbefale Undersøgelser over Isens Bevægelse paa forskjellige Aarstider.“

De to øvrige Paragrafer indeholde kun de sædvanlige Bestemmelser om Samlingernes Aflevering, m. m.

Den 14de Maj afrejste jeg med Barkskibet «Nordlyset» fra Kjøbenhavn og kom den 19de Juni til Godhavn. Som sædvanlig observerede jeg paa Overrejsen Havvandet, og, ligesom ved mine tidligere Undersøgelser¹⁾, fandt jeg, at Saltmængden er meget constant over hele Atlanterhavet paa den c. 59de Bredegrad, idet den er størst (c. 3,53 pCt.) paa 5—20° V. L., lidt mindre henimod de skotske Øer og jævnt aftagende henimod Grønland, hvor forøvrigt Saltmængden i Overfladen staar i Forhold til Storissens Udbredelse. Hvad Farven angaar, da har jeg paa Tav. II, ligesom tidligere, antydnet den ved de tre Hovednuancer: blaat, blaagrønt og grønt, og for at vise, hvor temmelig uforandret den kan holde sig gjennem flere Uger, har jeg i samme Figur ogsaa indført Kaptain Olsens Iagttagelser paa «Fox»'s Foraars-Hjemrejse s. A., da han fra den 18de April til den 3die Maj passerede Atlanterhavet, medens jeg med «Nordlyset» passerede den samme Strækning i Tidsrummet fra 24de Maj til 5te Juni. At Farven ogsaa i Mellemtiden i det hele taget maa have holdt sig saa nogenlunde uforandret paa de forskjellige Steder, viser endelig Kaptain Amondsens Iagttagelser ombord i Barkskibet «Thorvaldsen», der fra den 18de til den 29de Maj passerede Atlanterhavet paa Hjemvejen fra Grønland. Foranlediget ved mine tidligere Undersøgelser havde han nemlig paa denne Rejse tilføjet i sin meteorologiske Journal Vandets Farve, og, uagtet han har opført flere Nuancer end Kaptain Olsen og jeg, og, uagtet han ikke var vant til at iagttage dette Phænomen, saa stemme hans Angivelser dog i det hele taget godt med vore og bekræfte, hvad disse antyde, at Farven i Atlanterhavet paa c. 59° N. B. i 1878 har holdt sig temmelig uforandret fra Midten af April til Begyndelsen af Juni. At denne Farvefordeling ikke er særegen for et enkelt Aar, men synes at være almindelig for en bestemt

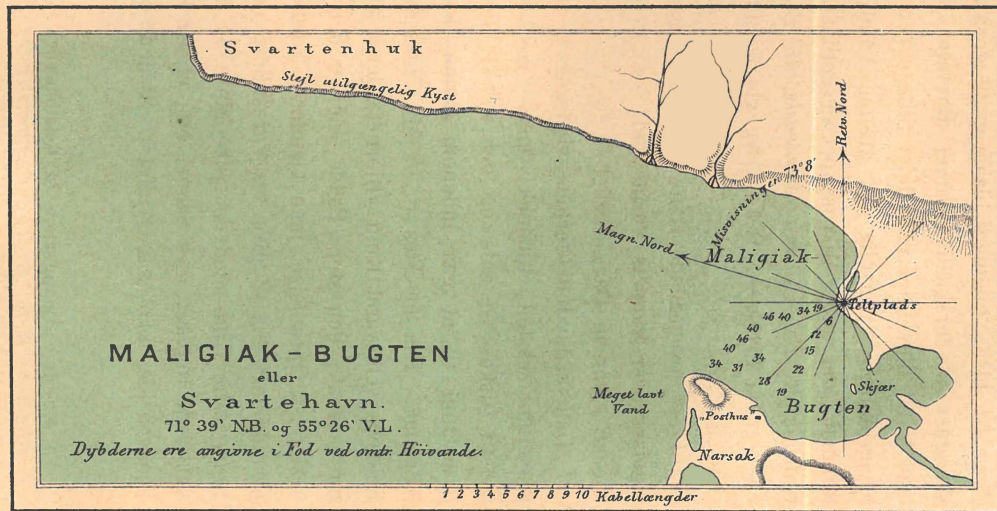
---

¹⁾ Vid. Meddelelser fra d. Naturh. Forening i Kbhvn, 1877—78, S. 209.

Overfladevandets Farve i Atlanterhavet paa 59°NB i 1878, fra 18de April og til 5te Juni.

Tav. III.

Aarstid, fremgaar af en Sammenligning med Farvestriben III 1875 fra 18de til 26de Maj i min ovennævnte Piece. For at undersøge, om den grønne Farve hidrørte fra Diatomeer eller andre organiske Legemer, der mekanisk fandtes i Havvandet, og som efterhaanden, naar Mængden af dem tiltog, forandrede dettes Farve fra blaa, gennem blaagrøn til grøn, filtrerede jeg større Mængder af forskjelligt farvet Havvand. Medens der af det blaa Vand blev intet eller lidet tilbage paa Filtret, saa gav det blaagrønne, og navnlig det grønne Vand, et gulbrunt, slimet Bundfald, der under Mikroskopet væsentligst bestod af Diatomeer, hvoriblandt *Thalassiosira Nordenskiöldii* Cl. var fremherskende efter en af Professor Warming godhedsfuldt foretagen Undersøgelse.

I det foregaaende Hefte S. 104 har jeg meddelt mine Iagttagelser over Vandets Varmegrad, Chlormængde og Farve paa Rejsen gennem Davisstrædet.

Den 22de Juni forlode vi Godhavn for at afgaa til vort Bestemmelsessted, Umanak; men «Vestisen», der laa næsten ind til Diskos Vestside og helt ind til Hareøen, tvang os den 27de Juni til at gaa indenom denne Ø og ind til Udstedet Nugsuak. Paa et Næs c. $\frac{1}{4}$ Mil Nord herfor findes en forholdsvis velbevaret Ruin «Bjørnefælden», af Grønlænderne kaldet putdlassuak, den store Fælde, der er den eneste Ruin af ikke eskimoisk Oprindelse, man kjender i Nord-Grønland. Fig. 1 og Grundplanet Fig. 2 give en Forestilling om denne Ruin. Det ringe indre Rum med de tykke Mure og den smalle, noget tilsnævrede Indgang gjøre Sagnet om, at den skulde være bygget til Bjørnefælde, ikke usandsynligt¹⁾. Stenene ere store Basaltblokke,

¹⁾ P. Egede, «Continuation af Relationerne», S. 40, og «Efterretning om Grønland», S. 76. Giesecke, Mineral. Rejse, S. 257. Fleischer, Nord. Tidsskrift f. Oldkyndighed II, S. 338. Funch, Nord. Tidsskrift f. Oldkyndighed II, S. 338, og «Syv Aar i Grønland» S. 24. Vahl, Annaler f. Nord. Oldkyndighed 1838 og 39, S. 243. Rink, «Grønland» II, S. 149, og «Danish Greenland» S. 349.

og navnlig ere Hjørnestenene endog meget store, tilpassede, men ikke tilhuggedé. De ere opstabilede uden Bindemiddel og tagne, som de findes der paa Næsset, hvor Basalten just udmærker sig ved en kvaderformet Afsondring. De enkelte Maal, hvorefter Grundplanet er tegnet, ere i Meter: $ab = bd = 4.39$, $ac = 4.47$, $ci = 1.36$, $kd = 2.56$, $ef = 1.15$, $fh = 2.28$, $gh = 0.78$, $gk = 1.15$, Aabningen ved $g = 0.47$, og $ik = 0.55$. Endvidere er Murens Tykkelse i Vestenden 1.10, i Nordenden 1.78, og Højden i Vestenden

Fig. 1. «Bjørnefælden» ved Nugsuak.
Efter et Photographi.

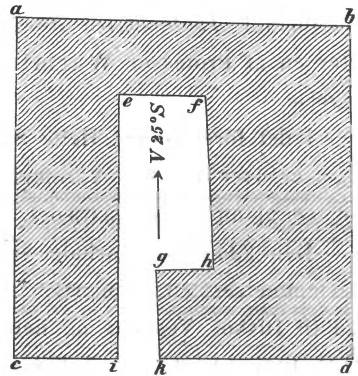

Fig. 2. Grundplan af samme.

var i 1872 1.49 M. Af hvem den er opført, om det er af de gamle Nordboere eller af Hvalfangere, er ikke muligt at afgjøre. Vel ligner den de gamle nordiske Ruiner i Syd-Grønland, specielt dem, der ere opbyggede af den røde Sandsten ved Igaliko- og Tunugdliarfik-Fjorden, men, enten den er opført af det ene eller det andet af disse Folk, saa maatte den jo komme til at se ens ud. Hvis den er bygget af Hvalfangere, forekommer det mig ikke nødvendigt at forudsætte en Overvintring; thi nogle Hvalfangerskibe behøve blot, som det iaar var Tilfældet, at komme for tidligt op til Isen, og, har saa denne bragt en Del Bjørne med, vilde en Fælde, som denne, være bygget i meget kort Tid af saa mange Mennesker. Af selve Grønlænderne kan

den næppe være opført, da disse ikke vides at fange Bjørne i Fælder, ligesom den heller ikke minder om deres Bygningsmaade¹⁾. Ved Rydningen fandtes, foruden Skaller af *Buccinum*, *Mytilus* og *Saxicava*, nogle Sæl- og Rensben, og af Kunstprodukter kun et 13 Cm. langt, tilspidset Ben med en Række Huller i og af et fuldkomment eskimoisk Udseende.

Da Umanaks-Fjorden endnu den 4de Juli tildels var spærret af Is, forlod jeg Skibet for med Konebaad at forsøge paa at komme til Umanak, som vi ogsaa naaede den 11te efter at have anløbet Niakornat, Ekorgfat, Slibestensfjeldet, Kaersut og Pagtorfik for at samle Forsteninger.

Efter ved Umanak at have erholdt de nødvendige Klokkeslets-Observationer, afrejste jeg med Jagten til Udstedet Igdllorsuit paa Ubekjendt Eiland den 15de Juli. Ved Underassistent Hendriksens velvillige Bistand erholdt jeg der den eneste Konebaad, der havde Skind paa, som duede; den 18de forlod jeg Udstedet og opslog om Aftenen Telt paa den største af Øerne i den lille Øgruppe, der ligger midt i Farvandet mellem Ubekjendt Eiland og Svartenhuks-Halvø, og som af Grønlænderne kaldes

¹⁾ Grønlænderne bygge i Reglen deres Huse af afvexlende Lag af Sten og Jordtørv, dog har jeg seet enkelte forladte Hustomter, f. Ex. ved Ekaluit, ved Ikerasak i Umanaks-Fjorden og i Nordfjorden paa Disko, der helt vare opbyggede af Sten, og disse Husrester faae da en ikke ringe Lighed med de gamle nordiske Ruiner. I Grønland findes der i Reglen altid Sten nok til Bygningen af et Hus paa et hvilket som helst Sted; men, da det paa Grund af de store Afstande og Pladsens Værdiløshed i de fleste Tilfælde er ligegyldigt, om et Hus bliver bygget paa et bestemt Sted eller i Nærheden deraf, naar da forøvrigt Pladsen egner sig dertil, saa er det naturligt, at man bygger Husene, hvor der findes brugbare Sten. Saadanne skarpkantede og kvaderformede Sten findes fortrinsvis i Fjeldskreddene, og det er øjensynligt, at de gamle Nordboere derfor paa mange Steder have bygget deres Huse dels paa, dels i Nærheden af disse. Dette Forhold mellem Fjeldskreddene og Ruinerne undgik heller ikke Gieseckes Opmærksomhed; men forunderligt nok tydede han det omvendt, idet han troede, at Husene vare ødelagte af Fjeldskred, og paa denne Maade mente han, at de gamle Nordboere vare tilintetgjorte. («On the Norwegian Settlements on the Eastern Coast of Greenland, or Osterbygd and their Situation» i Transact. of the Royal Irish Acad. Vol. XIV, Dublin 1825 [Antiquities] p. 50.)

Kekertat (Øerne), af de Danske «Schades Øer» efter en Assistent Schade, der her i sin Tid skal have opholdt sig om Foraaret for at indhandle Spæk, der saa senere hentedes med Fartøj til Colonien. Denne Øgruppe bestaar af to større og to mindre Øer mod Vest, og 3 à 4 Skjær mod Øst. De bestaa af Basalttuf (Palagonit), ere lave og bevoxede med Græs, og, da en stor Mængde Terner og Ederfugle ruge her om Foraaret, samlede Grønlænderne, navnlig tidligere, en Del Æg her. Siden den største af Øerne igjen i de senere Aar stadig er beboet om Foraaret for Utokefangstens Skyld, ere Fuglene næsten fordrevne derfra. Det højeste Punkt, Varden paa den største af Øerne, naaer kun op til 130 Fod (40 M.) over Vandfladen. Mange Husruiner og Grave vidne om, at Øerne tidligere have været beboede¹⁾.

Fra Schades Øer rejste vi over til og langs med Svartenhuks-Halvøens Kyst, hvor der ligeledes findes flere Husrester og Grave mellem Maneetsokut og Igpik, og naaede til Umivit. Denne Bugt, ligesom den c. 1 Mil Nord derfor liggende Bugt Kangiusak, er $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ Mil bred, c. 1 Mil dyb og er i den inderste Del saa lav, at selv en Konebaad kun kan naa derind ved Højvande. Ogsaa paa Nordsiden af Umivit findes gamle Husrester og Grave. Herfra begave vi os ind i den smalle, 9—10 Mil dybe Uvkusigsat-Fjord, hvis Kyster i Almindelighed ere saa stejle, at man paa enkelte Undtagelser nær, som f. Ex. den store kjedelformede Dal Kororsuak paa $72^{\circ} 5' N. B.$, kun kan lande paa de store, kegleformede Stenskred, der findes ved Foden af

¹⁾ Af Mængden af Husruiner kan man dog ikke her, ligesaa lidt som paa andre Steder af Grønlands Kyster, slutte, at Befolkningen tidligere har været større end nu; thi, førend Colonierne og Udstederne bleve anlagte, rejste Grønlænderne mere omkring og sloge sig ned for Vinteren snart her, snart der, eftersom Fangsten syntes dem lovende. De byggede sig som oftest et nyt Hus hver Gang, da det baade var nemmere og behageligere end at rydde et gammelt, der ofte var fyldt med Sne og Vand under det sammenstyrtede Tag. Paa denne Maade kunde en Familie efterhaanden komme til at bygge mange Huse og til at efterlade sig mange Husruiner.

Kløfterne, især hvor der gaar en Bræ ned. Fjeldene i den ydre Del bestaa af krystallinsk Lerglimmerskifer, der efterhaanden, som man kommer længere Nord paa, gaar over i Glimmerskifer og dernæst til Gnejs, der er den fremherskende Bjergart i den inderste Del af Fjorden. Paa Nordsiden af Kororsuak og ligeoverfor paa Vestsiden af Fjorden blive Fjeldene dækkede af horizontale Traplag. Henimod 20 mindre Bræer gaa fra Højfjeldene ned til eller ud i Fjorden. Begge Gange, da jeg passerede den lille Bræ paa Østsiden (omtrent paa $72^{\circ} 8' N. B.$), kalvede den med korte Mellemrum. Henimod det Inderste af Fjorden blive Kystfjeldene lavere, saa at der er en paafaldende Forskjel mellem den ydre Del og dette forholdsvis lave og aabne Landskab, der herfra strækker sig over til Laxefjorden. Den inderste Del af Fjorden, fra Teltpladsen Uvkusigsat til Kingua, er tør ved Lavvande med Undtagelse af et Elvleje. Mærkelig er den Mængde store Isfjelde, der staa paa Grund ud for Teltpladsen, og som ved Vind (og Strøm?) ere førte fra Karrats-Fjorden op igjennem den smalle Uvkusigsat-Fjord. Alle Vinde (dog rimeligvis med Undtagelse af Nordøst) synes ogsaa at blæse ind ad denne Fjord; thi selv den i Nord-Grønland om Sommeren ved sin kolde Taage saa karakteristiske Nordenvind blæste en Dag saa stærkt ind ad Fjorden, at vi med Konebaaden ikke kunde lænse væk for den, men maatte søge Land. Ogsaa paa Udrejsen forsinkede denne Vind os meget.

Fra Teltpladsen Uvkusigsat, saaledes kaldet paa Grund af, at der her findes Vægsten, gjorde jeg to Ture for at lære Egnen at kjende. En over imod Fjorden Umiarfik, som jeg rigtignok ikke den Gang anede var til (jeg troede, at jeg gik henimod Ekaluit), og en anden henimod Laxefjorden. Flere store Søer findes paa den forholdsvis lave og flade Landstrækning henimod den sidstnævnte Fjord, saa at Vandfladen i den største af dem kun ligger c. 540 Fod (170 M.) o. H. I en af disse Søer gaar en Arm af Indlandsisen ned, hvorfor man om Sommeren seer smaa Isfjelde sejle i den, hvoraf den ogsaa har sit Navn, Ilulialik tasek.

Endskjøndt der over hele Svartenhuks-Halvø findes Rensdyr, saa er det dog især i denne Egn, at Jagten paa dem nu fortrinsvis drives om Sommeren. Gjennem Uvkusigsat-Fjorden kommer saaledes næsten hvert Aar en Konebaad og nogle Kajakker fra Igdlorsuit, gjennem Umiarfik komme Grønlænderne fra Søndre-Upernivik, og gjennem Laxefjorden komme Provens og Uperniviks Grønlændere, de sidste dog ligesaameget paa Grund af Laxefangsten ved Ekaluarsuit. Jægerne, der udgaa fra Laxefjorden, træffe kun meget sjældent dem, der udgaa fra Uvkusigsat-Fjorden; derimod træffe disse sidste næsten hvert Aar Jægerne fra Umiarfik. En 20—60 Dyr er dog vist alt, hvad der i Gjennemsnit i de senere Aar dræbes her.

Oprindelig havde det været min Hensigt at gaa et Stykke om paa Halvøens Vestside iaar, men jeg indsaa snart, at det hverken lod sig gjøre paa Grund af Tiden eller paa Grund af Provianten. Vel skøde Grønlænderne tre Dyr; men, da der ingen Sælhunde saas i Fjorden, hjalp det kun lidt. Fra Uvkusigsat gik vi derfor, med en Dags Ophold i Kangiusak, lige til Igdlorsuit, og det viste sig ogsaa, at Baaden, der kun var betrukket med ualmindelig tynde Skind paa Grund af Mangel paa Fangst af en vis Slags Sælhunde om Foraaret, ikke vilde kunne have holdt paa en længere Tur. Den var nemlig bleven saa medtagen, at den sank, efterat Bagagen var udtagen, og Grønlænderne havde ladet den ligge i Vandet. Da dette var den eneste Baad, der for Øjeblikket fandtes betrukket ved Igdlorsuit, maatte jeg være glad ved, at Jagten kom, for sidste Gang i dette Aar, og jeg havde intet andet Valg end at følge med denne til Umanak. Medens den lossede og ladede, gjorde jeg imidlertid en Tur til Nakerdluk, hvorfra jeg besteg Øens højeste Punkt, Sarkak-Fjeldet, der har en Højde af 3630 Fod (1140 M.), og som imod Forventning bestod af Granit.

Den 10de August afgik vi fra Igdlorsuit, men paa Grund af Sydøst-Storm maatte vi gaa ind til Niakornat, hvorved jeg benyttede Lejligheden til at undersøge den derværende Graphit.

Jeg fandt da, at de kulførende Dannelsers Skifere her indeholdt Kalkconcretioner med Saltvandsforsteninger, og at disse Concretioner forekom i Graphiten. Først den 16de August naaede vi under stadig Krydsning ind til Umanak. Her fandtes dengang kun en Slup, som ikke kunde undværes fra Colonien, og ingen Konebaade, hvorfor jeg sendte Bud til Udstedet Satursuak, om jeg kunde faae den Slup, som jeg hørte skulde være der, tilligemed en Besætning til at føre mig til den store Isfjord Kangerdluk. Svaret lød, at jeg gjerne kunde faae Sluppen, der tilhørte en Grønlander, naar jeg vilde lade den hente; thi der var ingen derfra, der vilde gaa med paa den foreslaaede Tur. Jeg opgav da foreløbig denne Rejse, saa meget mere, som der tilbød sig en Lejlighed til at besøge den anden af Umanaks-Fjordens store Isfjorde, nemlig Store Karajak, idet en Baad fra Colonien skulde gaa til Ikerasak. Først den 19de August stillede Sydøsten saa meget af, at vi kunde afrejse, og samme Aften naaede vi Udstedet. Udliggeren her, Underassistent Christensen, var saa forekommende at overlade mig sin Slup, og, takket være den langvarige Sydøst, var Vejen til Lille Karajaks-Isfjord og denne selv aldeles fri for Kalvis, saa at vi uden Vanskelighed kunde opslaa Telt ved Niakornak paa Nunatak. Næste Dag gik vi over til Bræen, og Nunataks Brede fandtes kun at være c. $\frac{1}{2}$ Mil, og dens største Højde c. 1270' (400 M.). Rensjægtelte ved Bredden af en Sø, ligesom ogsaa gamle Renshorn, vidnede om, at der her tidligere fandtes Rensdyr, der rimeligvis vare gaaede derover fra Nugsuaks-Halvø; thi endnu i de senere Aar er der paa Kekertat skudt et enkelt Dyr.

Iblandt de isskurede Sten, der laa spredte paa de moutonnerede Klipper, fandtes en stor, rød, kvartsitlignende Sandsten, der i paafaldende Grad mindede om den røde Sandsten i Julianehaabs Disrikt. — I det foregaaende Heftes Afsnit II har jeg gjort Rede for Maalingerne af ovennævnte Bræs Bevægelse, og jeg skal derfor her kun anføre, at den kalvede næsten uafbrudt med kun faa Minutters Mellemrum den Dag, da jeg observerede den, det

vil sige, der faldt større og mindre Partier ned af dens øverste Rand. Da Solen forsvandt bag Fjeldene, syntes disse Nedstyrtninger at blive sjældnere, og om Natten hørtes kun enkelte Brag. Da, som sagt, Sydøst-Stormen havde ført den største Del af Kalvisen bort, var der aabent Vande indtil c. $\frac{1}{2}$ Mil fra Enden af Bræen, dengang vi kom dertil; men ud paa Natten begyndte Kalvisen pludselig at skyde længere ud i Fjorden, uden at dette enten saaes eller hørtes at staa i Forbindelse med Bræen. Grønlænderne fortalte, at nu «skød Isfjorden ud», som det hedder, og de opfordrede mig til strax at gaa tilbage, da de frygtede for, at vi skulde blive afskaarne ved, at Lille Karajak fyldtes med Kalvis. Deri kunde jeg imidlertid ikke indvillige, da jeg var midt i mine Maalinger, og bad dem derfor vente til næste Dag. Endskjönt vi opholdt os umiddelbart ved Enden af Bræen og kun i en Højde af 390 Fod (122 M.) over Vandfladen, saae eller hørte jeg, som ovenfor nævnt, Intet til, at denne pludselige Bevægelse i Kalvisen stod i noget Forhold til Bræen, og jeg blev derfor en Del forundret ved senere at høre, at der saavel ved Niakornak i Lille Karajak som ved Karajak-Huset og Udstedet Ikerasak, var blevet mærket en stærk Bølgebevægelse samtidig med Kalvisens Udskyden. Grønlændernes Frygt for, at Lille Karajaks-Fjorden skulde fyldes med Kalvis, viste sig at være begrundet, idet vi maatte helt op til Bræen for at komme over Fjorden, og med en Del Besvær stagede vi os ned til Karajak-Huset. Herfra og ud af Fjorden bleve Vanskelighederne endnu større, hvortil kom, at, da Solen gik ned, frøs Vandet, og det var ganske interessant at se, hvorledes Isnaalene dannedes i Vandets Overflade og i et Nu frøs sammen med Kalvisen Fod for Fod, eftersom Fjeldenes Skygger voxede. Først ved Akuliarusersuak slap vi ud i nogenlunde aabent Vand.

Paa Grund af, at Sydøst-Stormen igjen tog til, kunde jeg ikke forlade Ikerasak før den 29de August. Tiden tilbragtes med terrestriske og astronomiske Observationer. Ved selve Udstedet blæste det ikke stærkere, end at en Slup kunde gaa ud,

men Grønlænderne vare ikke til at formaa til at tage over til Fastlandet, da de frygtede for de voldsomme Vindkast ud af Dalene der¹⁾. Da Vinden endelig løjede af, satte vi over til Ekaluit, hvorfra vi gik ad den paa Kaartet antydede Rensjægervej til Søen Tasek ujordlek. Kun en Mil fra Udgangspunktet maatte vi imidlertid den første Dag opslaa Telt paa Grund af Sne og Storm, og først den næste Dag naaede vi op paa Højlandet, der var bedækket med stadig Sne. Højden var her omtrent 2830 Fod (890 M.). Paa Nordsiden af Søen rejste vi Telt, og jeg besteg den højeste Fjeldtop dér, som var 3880 Fod (1220 M.) høj, og var saa heldig at faae en Pejling af det karakteristiske Fjeld Ugpatdluk i Vajgat; men umiddelbart derefter indhylledes alt i Snebyger, der med korte Mellemrum vedvarede hele Dagen. Den næste Dag gik vi ned til Søen, hvis Vandflade fandtes at ligge i en Højde af 1020 Fod (320 M.). I 1872 fandt jeg, at Vandfladen i den ved brede Elvlejer dermed forbundne Sø, Tasersuak, laa i en Højde af 950 Fod (300 M.). Medens Bræerne i Kløfterne paa Nordsiden af Tasek ujordlek ere forsvundne, saa at kun mægtige Rullestens- og Morænemasser ligge tilbage, ere Kløfterne paa Søens Sydside endnu fyldte med smukke Bræer, hvoraf der findes 10 eller 11. Uagtet det uafbrudt sneede paa Fjeldene, saa skinnede Solen, og Taagen faldt ved Søens Bred ned som fin Regn. En rig Vegetation fandtes her, og navnlig vare Blaabærrerne saa store, som jeg aldrig før har seet dem i Nord-Grønland. Paa Grund af den sene Aarstid og det uheldige Vejr, da alle Fjeldtoppene vare indhyllede i Sneskyer, maatte jeg afstaa fra mit Forsæt at bestige Majorkar-

¹⁾ I Begyndelsen vilde jeg ikke rigtig tro paa Grønlændernes Fortællinger om Sydøst-Vindens voldsomme Kast ud af Kløfterne; men paa en Fjeldtur ved Ekorgfat, lidt Øst for Udstedet Niakornat, lærte jeg dem selv at kjende, idet jeg maatte lægge mig fladt ned paa Jorden i Vindens Retning, hvergang et saadant Kast kom, og dog var det kun ved at bore Hænder og Fødder ned i Sandet, at jeg kunde holde mig fra at rulle ned, medens hele Skyer af Sand og Grus blæste over mig, og enkelte større Sten foer springende forbi.

suak-Fjeldet og maatte gaa samme Vej tilbage, som vi vare komne. Paa Højlandet sneede det uafbrudt, og først, efterat vi vare komne ned i Ekaluitdalen, regnede det, og ved Vandfladen var det Tørvejr, men en fugtig Taage indhyllede alt. Efter at have ventet en Dagstid ved Ekaluit paa, at Taagen skulde gaa saa meget bort, at jeg kunde faae Stedet og Omgivelserne bestemte, hvilket kun for en Del lykkedes, satte vi den 2den September over til Ikerasak, og jeg besteg næste Dag denne Øs højeste Top, Umanatsiak, der er 2550 Fod (800 M.) høj. Mod SØ. er dette Fjeld næsten lodret, men mod NV. skraaner det jævnt ned og er derfra let bestigeligt. Fra Ikerasak satte vi over til Akuliarusek, hvorfra jeg besteg denne Halvøs højeste Punkt Alangorsuak, der er 3190' (1000 M.) højt. Dernæst gik vi over til Akia paa Storøen, hvorfra jeg undersøgte denne Øs Østende, samt til Itivinga paa Nordsiden for at undersøge Magnetkisen. Herfra afrejste vi til Umanak; men ved Kingarsuak fik vi en saa stærk Sydøst-Storm, at vi kun ved stadigt at søge at holde os i Læ af Isfjeldene, naar Kastene kom, naaede over under Umanak-Øen, hvor vi imidlertid havde det Uheld, at Baaden blev kastet op paa Klipperne paa Grund af Styrerens Uforsigtighed. Dog slap vi med, at to Planker i den bleve slaaede i Stykker, saa at den løb halv fuld af Vand, men Bagagen reddedes.

Paa Grund af det urolige Vejr med Sne og Storm kunde jeg først den 18de September igjen forlade Umanak, for med Konebaad at gaa langs Fastlandets Kyst fra Kook imod Vest for at samle Forsteninger i de kulførende Dannelser. Jeg naaede ogsaa til Ujarartorsuak, men det stærke Snefald, der efterhaanden kun tøde nede ved Stranden, i Forbindelse med stræng Kulde og heftige Storme, der ofte hele Dagen umuliggjorde Instrumenternes Opstilling, tvang mig til at gaa tilbage til Colonien den 4de Oktober og afslutte mine Rejser for iaar. Vinteren tilbragtes med Beregningerne af de astronomiske og terrestriske Observationer, med Udarbejdelsen af den foreløbige Beretning og med forskellige Forsøg over Brælsens physiske Forhold.

Ifølge min Instrux skulde jeg afslutte Undersøgelserne saaledes, at jeg kunde gaa hjem med et af de sidste Skibe i Efteraaret 1879. Jeg indsaa imidlertid snart, at det paa den langsommere, om end efter Forholdene og Undersøgelserne godt afpassede Maade, hvorpaa Rejserne foregaa i Konebaad, kun vilde lykkes mig at faa Vestsiden af Svartenhuks-Halvøen berejst i Sommeren 1879, da Umanaks-Fjorden først bryder op i Slutningen af Juni, og, skulde jeg saa gaa hjem, vilde jeg ikke kunne faae undersøgt den jernførende Basalt i Vajgattet, ligesaa lidt som Diskos Vestside. Dette kunde jeg imidlertid ikke forsvare, hverken for den Opgave, der var stillet mig, eller for mine egne Studiers Skyld. Jeg skrev derfor hjem til Commissionen for Grønlands geologiske og geographiske Undersøgelse og anmodede den om, at mit Ophold maatte blive forlænget et Aar til, hvis der til disse Undersøgelers Fortsættelse blev bevilget den sædvanlige Sum. I Slutningen af August 1879 modtog jeg Commissionens Tilladelse dertil.

1879.

Da Solen kom tilsyne i Februar efter den c. to Maaneder lange Nat, og Islæget paa Fjorden blev sikkert, foretog jeg en Del Lodninger i Farvandet mellem Umanak og Kook for at undersøge Varmegraden og Chlormængden saavel i Overfladen under Isdækket som ved Bunden. Endvidere foretog jeg en Basismaaling og andre Maalinger til Grundlag for Kaartet, ligesom jeg ogsaa anstillede en Række Misvisningsobservationer, dels paa Land, dels paa Isen. Desuden besøgte jeg de smaa Bræer paa Fastlandet ligeoverfor Umanak og bestemte deres Afstand fra Vandet, deres Brede og Mægtighed samt visse Punkter paa dem for at kunne maale Bevægelsen; men, da jeg i Maj blev afskaaret ved Igdlorsuit og først i Slutningen af August kom tilbage til dem, kunde jeg ikke finde de markerede Punkter (store Sten), og Arbejdet dermed var altsaa spildt.

Den 21de Marts afrejste jeg til Karajak for at gjøre mig bekendt med Isfjorden paa denne Tid af Aaret. Jeg havde haabet at kunne komme frem til Bræen dels langs med, dels over Nunataks Sydende, men dette mislykkedes paa Grund af de voldsomme Opskrninger af Fjordisen, som de stadige Kalvninger bevirke hele Vinteren igjennem. Vel kan man i Almindelighed paa Islæget komme nærmere til en kalvende Bræ end om Sommeren; men, naar Farvandet er aabent, gives der dog enkelte gunstige Øjeblikke, hvori man, selv ved en stor Bræ, kan komme den langt nærmere end nogensinde paa Islæget. Da jeg altsaa ikke ad denne Vej kunde naa til Bræen, anvendte jeg Tiden til trigonometrisk at opmaale den inderste Del af Fjorden. I de Timer, jeg færdedes i Nærheden af Bræen, hørte eller saae jeg ikke noget til, at den kalvede; derimod kalvede Lille Karajaks-Bræen, da jeg maalte ved Enden af den. Den 22de April rejste jeg igjen til Karajak for over Niakornak at komme ind til den store Bræ. Vi, to Grønlændere og jeg, naaede ogsaa efter en Del Besvær, da vi maatte vade i Tøsne til midt paa Benene en stor Del af Vejen, til omtrent ud for Enden af den og stode just og saae paa de vældige Masser, der styrtede ned ved de hyppige Kalvninger, da Nordentaagen med rivende Fart stod ind ad Fjorden. At faae Tid til at maale, kunde der ikke være Tale om, og jeg kunde kun tage det Photographi, hvorefter Fig. 2 paa Tavle III i 4de Hefte er udført. Der var nu intet andet at gjøre end at tage tilbage til Karajak-Huset, og, da Taagen vedblev i de følgende Dage, maatte jeg gaa tilbage til Umanak. Jeg benyttede dog Lejligheden til at besøge Øerne Kekertat paa Sydsiden af Fjorden. Enkelte Husruiner vidne om, at denne Ø, thi det er egentlig kun een Ø med et Par smaa Skjær, tidligere har været beboet. Bjergarten er Gnejs, gjennem hvis højeste Punkt der gaar en mægtig Diabasgang i Retningen SSØ. til NNV., som kan forfølges paa begge Sider af Fjorden.

Den 29de April rejste jeg fra Umanak for at undersøge Torsukataks Bræ; men paa Grund af Sne og Regn maatte vi

vente et Par Dage ved Ikerasak, saa at vi først den 2den Maj kom til Udstedet Kekertak i Vajgat. Vejen over Nugsuaks-Halvøen gaar i Almindelighed fra Umanaks-Fjorden op gjennem Elven paa Østsiden af Kisteffjeldet, Igdlerfusak, derpaa jævnt op over et forholdsvis fladt Terræn med en Del mindre Søer, som ligger i en Højde af c. 1600' (500 M.). Herfra snor den sig op over Vest- og Sydsiden af den nedre Del af Majorkarsuatsiak-Fjeldet, hvorfra der haves en fortrinlig Udsigt over Søen Tasek ujordlek og Bræerne paa dennes Sydside. Her naaer Slæderouten sin største Højde, 2170' (680 M.) og gaar stejlt ned mod Dalen, hvori Søen Tasersuak ligger; derpaa stiger Terrænet igjen noget, for endelig at sænke sig temmelig stejlt over Terrasser ned mod Tasiusak. Jeg havde ønsket fra Kekertak at kjøre til Torsukataks Bræ ad Fjorden og hjem over Søen Tasersuak, for at se saa meget af Egnen som muligt. Johan Willumsen, der dengang boede ved Itivdiarsuk og var fortrolig med Isen i Torsukatak som ingen anden, turde dog ikke paatage sig at kjøre ad denne saa sent paa Aaret, derimod var han villig til at kjøre over Tasersuak. I Tasiusaks Nordøst-Hjørne kjørte vi saa op paa Land over et Par stejle Terrasser og over nogle mindre Søer og Elve ned paa Tasersuak, hvis Vandflade ligger i en Højde af 240' (75 M.). Denne Sø var bedækket med et flere Fod dybt Snelag; men heldigvis frøs det — $24^{\circ}.6$ C. den Nat, vi passerede den, saa at Slæderne med Lethed foer hen derover, medens vi sank i til midt paa Livet, naar vi løb bag efter for at faae Varme i Kroppen. Ved Nuk opsloge vi Telt, hvorfra jeg gik til den nordligste Arm af Bræen og maalte dens Bevægelse, ligesom jeg ogsaa søgte at bestemme saavel Nunatakkernes som i det hele taget Kysternes Beliggenhed.

Paa Næsset Ingnerisat, lidt Øst for Nuk, findes mange Grave, der hidrøre fra, at Grønlænderne i ældre Tid stode i Telt her om Foraaret og Sommeren, dels for Rensjagtens, dels for Sælfangstens Skyld. I Kajak, ja endog i Konebaad skulle de, efter Sigende, dengang kunne gaa til den nordligste af Nuna-

takkerne og der slaa spraglede Sælhundeunger, der krøbe op paa Klipperne, hvorfor denne Nunatak endnu hedder «den spraglede Sælhundeunge» (kassigiap ernivia). Strax efterat Fjorden om Foraaret efter Isbruddet har «skudt ud», kan man endnu med Konebaad gaa til Nuk; men vistnok yderst sjældent ere Forholdene saa gunstige, at en Kajak kan komme til den ovennævnte Nunatak.

Den første Dag, da jeg besøgte Bræen, kalvede de to nordligste Arme kun en enkelt Gang. Vi fik nu imidlertid Regn og Tøvejr i et Par Dage, og da jeg den sidste Dag i varmt Sommervejr besøgte Bræen, kalvede begge Arme hyppigt og stærkt. Efterat jeg var bleven færdig med Maalingerne, erklærede Johan Willumsen, at Tasersuak oven paa den megen Regn og Sne rimeligvis var i en saadan Tilstand, at vi umuligt kunde arbejde os over den; han vidste derfor ikke andet Raad, end at forsøge paa at kjøre ad Fjordisen, uagtet ogsaa denne naturligvis havde lidt meget i de senere Dage. Vi ventede da til henad Aften, for at det muligt skulde blive lidt kjøligt, og, takket være min Kusks Dygtighed, lykkedes det os ogsaa at naa Itivdiarsuk, uagtet vi maatte passere utallige Revner og aabne Steder.

Strax efterat vi vare komne dertil, øsregnede det en hel Dag, og næste Dag var der fuldstændig aabent Vande. Medens der altsaa var «Sommer» i Vajgat, var det ganske ejendommeligt den 11te Maj at komme ned paa Umanaks-Fjorden, hvor Isen endnu var sikker. Imidlertid var Sneen forsvunden paa den Side af Fjeldene, der vendte mod Syd, ligesom den ogsaa var borte fra Isen, der var saa spejlblank, at Slæderne svejende foer efter Hundene, som pludselig syntes at glemme de store Anstrængelser, den dybe Tøsne paa Fjeldene havde voldt dem, og i fuldt Løb ilede de ad Ikerasak.

Jeg havde haabet endnu engang at kunne naa ind til Store Karajaks-Bræ paa Islæget; men ved Ikerasak traf jeg Grønlanderne fra Karajak-Huset, der nu stode i Telt ved Akuliaruser-

suak, da Fjorden var saa opskaaren af Strømmen og saa fuld af Revner paa Grund af Bræens hyppige Kalvninger, at den ikke mere var til at befare.

Da den nordlige Del af Umanaks-Fjorden ligesom ogsaa Karrats-Fjorden høre til de Steder, hvor Isen sidst gaar bort, afrejste jeg den 17de Maj direkte til Igdlorsuit og derfra med friske Slæder til Øen Karrat for at trænge ind i Kangerdluks-Isfjord. Denne var imidlertid nu saa opskaaren og fuld af Revner, ligesom der ogsaa paa de fleste Steder var saameget Vand over Isen, at det gik op over Slæderne. Halvt vadende og halvt sejlene paa Slæderne naaede vi kun et kort Stykke indenfor Mundingen, hvor vi opslog Telt, og hvor jeg fik Lejlighed til at bestemme saa nogenlunde denne Fjords Beliggenhed og Form. Da vi kom tilbage til Karrat, erfarede jeg af de der-værende Grønlændere, at der nu var aabent Vand ved Uperniviks-Næsset, saa at der ikke var Tale om at komme tilbage Vest om Uperniviks Ø. Skulde jeg naa Umanak, maatte det være østenom, og en af Grønlænderne erklærede sig ogsaa villig til at vise Vej; men, da vi naaede Sundet Pa, var der, saavidt vi kunde se for Taage, aabent Vande overalt, og der var altsaa ikke andet at gjøre end at gaa til Igdlorsuik, hvor Grønlændere, der fangede fra Iskanten, fortalte, at hele Fjorden var aaben til Kaersut. Da Isen endnu laa fast i Karrats-Fjorden, gjorde jeg en Tur rundt om Øen Kekertarsuak, hvorved jeg fik Lejlighed til at bestemme denne Øs og dens Omgivelsers Beliggenhed, ligesom jeg ogsaa besøgte Ubekjendt Eilands nordligste Punkt, Ingia, og endvidere Nakerdluk. Da Slædeturene ophørte paa Grund af, at Isen var raadden og opskaaren, maatte jeg indskrænke mine Undersøgelser til Udstedets nærmeste Omegn, hvis Højder jeg besteg. Dog blev Udbyttet ikke stort paa Grund af det dybe Lag Tøsne, der skjulte Kløfterne og besværliggjorte Fjeldvandringerne i høj Grad.

Først den 21de Juni aabnede Isen sig saameget ud for Igdlorsuit, at vi i Konebaad kunde slippe igjennem en Rende over til Uperniviks-Næsset. Her tilbragte jeg de næste tre Dage

med Undersøgelse af de kulførende Dannelser. Den 25de Juni var endelig Isen mellem Ubekjendt Eiland og Svartenhuks-Halvø begyndt at komme i Drift, og vi ilede derfor tilbage til Igdlorsuit, hvorfra vi den 27de ikke uden Besvær arbejdede os igjennem Isen til Ulugsat paa Svartenhuks-Halvø. Næste Dag maatte vi rejse Telt ved Ekutat, da der udenfor findes en stor Isfjeldsbanke, der idetmindste strækker sig en Mil ud fra Kysten, og imellem denne og Isfjeldene laa Isen endnu fast. Ved at gaa snart udenom, snart imellem Fjeldene, der hyppigt kalvede i det varme Vejr, naaede vi den 30te udfor Tartusak-Bugten, der saavel som Arfertuarsuk endnu vare tillagte, og fik endelig opslaaet Telt midt imellem dem ved Kugsinek. I Tartusak-Bugten er for nogle Aar siden bygget et Hus for Hundepostens Skyld mellem Upernivik og Umanak; men da det ligger afvejen, benyttes det ikke. Efter Sigende have Isbjørnene huseret stærkt i det, og i Kikkert kunde man se, at saavel Døren som Vinduet stode aabne.

I en tyk Norden-Taage passerede vi den 2den Juli Cap Granstown, Kinivik, da Grønlænderne gjerne foretrække en saadan Taage, naar de sætte over en Fjord eller gaa udenom en stejl, utilgjængelig Kyst, da det plejer at være Stille, saalænge denne Taage varer. Derfor saae jeg desto værre ikke meget af denne stejle Kyst, der er henved 3 Mil lang og 1500—2000 Fod høj, og vi maatte desuden holde os noget ude fra den, dels paa Grund af, at en stor Mængde Isfjelde endnu vare forbundne med Kysten ved Havisen, ligesom ved Ekutat, dels paa Grund af mægtige Vandfald, der styrtede ud over den lodrette Væg og ofte medførte store Klippestykker. De mange Isfjeldes Beliggenhed tydede paa, hvad man ellers ikke skulde vente ved en saa stejl Kyst, at Vandet maa være grundt langt ud. (Et Sted staar der i Stranden en 2—300 Fod høj, spids Basaltpyramide, der af Grønlænderne kaldes Asungasungak.) Naar Isfoden er borte, kan en Konebaad et Par Steder føres paa Land, som paa SØ.-Odden, hvor der er en gammel Telt-

plads, og ved Kinivik korna, hvor en større Dal gaar op i Landet. Paa det sidste Sted fandtes fire Husruiner, og oppe paa en flad Mark tre Grave, der ikke, som de sædvanlige, bestode af en lille Stensætning, men Ligene vare jordede, og Graven betegnet ved en lille elliptisk Brolægning af smaa Sten. Grønlænderne paastode desuagtet, at Gravene vare eskimoiske. Først ved Narsak lykkedes det os at komme i Land, da Iskanten der var borte paa en længere Strækning.

Da jeg har beskjæftiget mig meget med at undersøge eskimoiske Grave, benytter jeg her Lejligheden til at meddele det væsentligste af de derved indvundne Resultater. Paa Grund af direkte Opfordring fra Etatsraad Steenstrup og nu afdøde Professor anatomie Schmidt har jeg paa mine forskjellige Rejser indsamlet c. 130 grønlandske Cranier, ligesom jeg ogsaa i og ved Gravene har indsamlet eskimoiske Oldsager. Herved har jeg haft Lejlighed til at aabne og undersøge en stor Mængde ældre Grave, især i Nord-Grønland. Disse Grave findes i Reglen i de Stenskred, der ere nærmest Hus- eller Teltpladsen; men, er der intet saadant i Nærheden, ere Ligene ofte førte et langt Stykke, ja undertiden til ikke ubetydelige Højder op paa Fjeldene. Saaledes ved Nakerdluk paa Ubekjendt Eiland, hvor der forøvrigt ikke mangler Sten i Nærheden. Husene ligge der, som sædvanligt, nede ved Vandet, men Gravene, i det mindste de, jeg saae, findes oppe paa den c. 640 Fod (200 M.) høje Basaltskrænt oven over, hvortil der kun fører en temmelig stejl Sti. Undertiden findes Gravene enkeltvis, eller flere sammenbyggede, frit paa Fjeldskraaningerne, ligesom de ogsaa undertiden ere byggede opad den faste Klippe, f. Ex. ved en fritstaaende Basaltgang, som da danner den ene Side af Graven; men endnu oftere ere de opførte i og paa Stenskredene, hvor de da let kunne oversees, ligesom de ogsaa ikke sjældent findes i lave Klippehuler. I Syd-Grønland have Grønlænderne undertiden benyttet Stenene af de

gamle nordiske Ruiner og anbragt Gravene enten opad en Side eller i et Hjørne af en af disse.

Bygningsmaaden er meget simpel. Undertiden er der lagt flade Sten i Bunden, men oftest er kun den naturlige Klippe eller Jordoverflade benyttet. En Række store Sten ere dernæst satte paa Kant og danne som oftest en Rektangel; men undertiden er Rummet kvadratisk eller endog næsten rundt. Herpaa er der saa lagt lange, flade Sten og derover i Reglen igjen en Dynge mindre Sten. Hvor Stenene ikke have været lange nok til Dæksten, finder man et Slags Bjælkelag af Træstykker og Renshorn, der tjene til Støtte for de overliggende Sten. Grønlænderne sige forøvrigt, at Liget blev baaret til Graven paa disse «Bjælker», noget, der ogsaa bestyrkes ved, at saadanne Træstykker og Renshorn undertiden findes stukne ind mellem Gravenes Sten hist og her. Der er ikke Tale om, at Gravene ligge i nogen bestemt Retning, kun Forholdene, nemlig den faste Klippe, naar de ere byggede opad en saadan, eller Jordoverfladens Fald synes at have været det ene afgjørende. Hvad Størrelsen af de anvendte Sten angaar, da er der megen Forskjel; saaledes ere enkelte Grave, navnlig til Børn, opførte af saa smaa og faa Sten, at det er øjensynligt, at selv Ræve have kunnet skaffe sig Adgang til dem, medens andre ere opførte af større Sten, saa at endog to Mand kunne have Besvær nok med at borttage en enkelt af Dækstenene. Størrelsen af Gravene er ogsaa meget forskjellig; enkelte ere nemlig smaa og lave, og man undres over, at et Lig har kunnet ligge deri, medens andre ere saa dybe og store, at man ikke, som sædvanligt, kan naa Gjenstandene med Armen, men maa lade sig glide ned deri som i en Kjælder.

Antallet af de i den enkelte Grav nedlagte Lig kan ogsaa være meget forskjelligt; dog er et eller to det almindelige (i sidste Tilfælde ofte et af hvert Kjønn), og det er øjensynligt, at nogle af Gravene maa have været aabnede flere Gange, og at Ligene ere an-

bragte deri uden Hensyn til de tidligere nedlagte. I en Grav, hvis indvendige Længde var 4', Brede og Højde 2', talte jeg saaledes 13 Cranier af Voxne og 2 af Børn. Med Hensyn til Maaden, hvorpaa Ligene ere nedlagte i Gravene, da ligge nogle helt udstrakte; andre med Skinnebenene op under Laarene¹⁾, og mange findes i siddende Stilling med Knæerne trukne op under Brystet. Hvor dette sidste har været Tilfældet, indtræder det Forhold, som man ofte hører fremhævet som en Mærkelighed, nemlig at man ikke kan finde Underkæberne til Hovederne. Dette hidrører imidlertid fra, at, naar det opretsiddende Lig forraadner, falder Hovedet ned og ruller ofte hen i den anden Ende af Graven, medens Underkæben falder lige ned mellem de andre Ben og derfor enten kommer til at ligge langt fra Hovedet og faar et andet Udseende end dette, eller ogsaa raadner lettere, da den bliver i Førbindelse med Kroppen. Har der saaledes siddet flere Lig i een Grav, kan det ofte være vanskeligt at finde de til Hovederne svarende Underkæber. Man maa da sammenligne Tændernes Slidflader; thi som oftest passe de ikke sammen, da Underkæbens Bue i Reglen har udvidet sig noget. En Aldersforskjel mellem de Grave, hvori Ligene have ligget ned, og dem, hvori de have siddet oppe, har jeg ved Hjælp af Oldsagerne ikke kunnet finde. I en Grav ved Ekaluit ved Ikerasak i Umanaks-Fjorden, hvori jeg ikke fandt et eneste Stykke, der kunde hidrøre fra Europæerne, men hvor der kun fandtes Ben- og Stenredskaber, hvoriblandt de ejendommelige Benknive med indlagte Jernskiver i Randen, samt Materialet hertil, nemlig Basaltstykker med Kugler af gedigent Jern, laa Liget udstrakt. Hvor der er Skindstykker tilbage, kan man se, at Ligene enten

¹⁾ Se Hans Egedes «Perlustration» S. 83: «de næste Slægtninger tage og bære ham bort og begrave ham udi en Grav, sammenkast af Steene; Der under legger de ham, iført i sine beste Klæder og vel indsvøbt udi Rinsdyrs, eller Sælhund Skind, med Hælene under hans Bag.» Se ogsaa Cranz, S. 300. — At Grønlænderne have lagt et Hundehoved i Børnegravene, hvilket er omtalt af Egede, Cranz og Giesecke, har jeg aldrig seet.

have været indsyede i Sæl- eller Renskind. En enkelt Gang har jeg fundet to voxne Lig indsyede i et og samme Skind, og i en anden Grav fandt jeg to Lig liggende ved Siden af hinanden, og et tredie oven paa dem, saaledes at dette hvilede halvt paa hver af de to nederste. Af og til finder man i en Grav en Mængde Hoveder uden, endog tilnærmelsesvis, det tilsvarende Antal Knogler, og man fristes da til at antage, at det ligefrem er Rester af gamle Grave, der her ere samlede paa eet Sted. Dog maa man være forsigtig i sine Slutninger angaaende Grave, der se ud til at kunne være forstyrrede, da jo eskimoiske Grave i en lang Aarrække have været Gjenstand for Plyndring for Craniernes og navnlig for Oldsagernes Skyld. Ogsaa Isbjørne have forstyrret ikke faa Grave, navnlig paa Diskos og Svartenhuks-Halvøens Vestside.

Et ejendommeligt Forhold er det, at man undertiden finder Grave, der omhyggelig ere lukkede, men hvori der øjensynlig aldrig har været nedlagt noget Lig. Ere saadanne Grave byggede til Erindring om En, der er bleven borte, eller have Eskimoerne bygget Grave til sig selv, førend de ere døde, og saa ikke faaet Brug for dem? Disse tomme Grave maa naturligvis ikke forvexles med «Kjødgrave», hvori Grønlænderne enten gjemme det ferske Kjød, som de ikke strax kunne spise, eller ogsaa undertiden det tørrede Kjød. Af disse sidste «Grave», der forøvrigt iblandt andet adskille sig fra de egentlige Grave ved at være næsten runde, foruden at de naturligvis ingen Skeletdele indeholde og i Reglen ere aabne, findes der mange ved Husene, i Klippehulerne eller i havede Havstokke paa de gode Foraarsfangepladser.

Endnu turde omtales en Begravelsesmaade, som Grønlænderne bruge, især naar hele Befolkningen i et Hus er død af en smitsom Sygdom, nemlig at lade Ligene blive i Huset og kun styrte Taget ned deri. Ved Igdorsuit paa Ubekjendt Eiland, hvor en pestagtig Sygdom i Fyrerne havde bortrevet hele Befolkningen, har jeg seet et saadant sammenstyrtet Hus, hvori

Ligene endnu laa. Graah beretter fra Øst-Grønland, at de Indfødte der sænke deres Døde i Havet. I Vest-Grønland har jeg ikke hørt tale om denne Begravelsesmaade; men de forholdsvis faa ældre Grave, der findes i Syd-Grønland paa Vest-siden, imod hvad der findes længere mod Nord, kunde dog maaske antyde, at denne Maade at fjerne Ligene paa ogsaa kan have været anvendt der.

De Brugsgjenstande og Redskaber, der ere nedlagte ved Ligene, findes enten løse eller nedlagte i Æsker eller Smaaspande, dels af Træ, dels af Hvalbarder, og de findes enten i selve Gravene eller indstukne imellem Stenene i disse, endnu oftere i en lille Tilbygning paa Siden af dem eller endelig, naar der er mange Gjenstande, i en selvstændig gravlignende Bygning. Enkelte længere Gjenstande, saasom Buer, Pile og Harpunstokke, findes ofte indstukne i Klipperevner i Nærheden af Graven. En enkelt Gang fandt vi en Kajakfangers Redskaber i en enligt liggende, gravlignende Bygning; men selve Graven kunde vi ikke finde, saa at den Tanke laa nær, at Manden muligvis var forulykket, men hans Redskaber maaske drevne i Land. De Gjenstande, der ere nedlagte ved Ligene, rette sig naturligvis efter, om det har været en Mand eller en Kvinde; men da der, som ovenfor nævnt, ofte er nedlagt flere Lig, baade mandlige og kvindelige, i een Grav, er det naturligt, at der dels i Gravene, dels i de smaa Tilbygninger, eller endelig løst indstukne mellem Stenene findes Redskaber, der have tilhørt begge Kjøen. I Børnegravene findes Legetøj, saasom smaa Kajakker, Hundeslæder, Lamper og menneskelignende Figurer, skaarne i Træ eller Vægsten. (Se Graahs Afbildninger paa Tab. VIII i hans Rejse til Grønlands Østkyst.)

Andre vigtige Findesteder for gamle eskimoiske Redskaber ere Teltpladserne, Husresterne og navnlig Kjøkkenmøddingerne. Disse sidste have ikke alene Betydning, fordi man deri finder Benene og Skallerne af de Dyr, der have tjent til Næring, men ogsaa fordi man der finder mere eller mindre opslidte og kas-

serede Gjenstande, altsaa Ting, hvorfra man kan slutte sig til Maaden, hvorpaa de have været anvendte, medens det, der findes i Gravene, ofte er ubrugte eller ved Nedlægningen brugelige Ting. Hertil kommer endnu, at den ejendommelige, af gammel Spæk og Tran gjennemtrængte Masse, der indeslutter Gjenstandene i Kjøkkenmøddingerne, bevarer dem godt mod Forraadelse og Hensmuldren. I Stranden ved Teltpladser og Husrester, der nu bortvaskes af Højvande eller af Grønlænderne bortskjæres som Tørv, finder man endelig ofte store Masser af Stenredskaber, saasom Pilespidser, «Skrabere» og Flækker. Saaledes er Udstedet Kekertak i Vajgat bekjendt for den store Mængde Stenredskaber, som der ere fundne og endnu hvert Aar findes af Børnene ved Stranden. Lignende Steder ere Sermermiut ved Jakobshavn og Tørveøen ved Umanak.

Uagtet jeg ikke her skal gaa nærmere ind paa Beskrivelsen af de gamle eskimoiske Efterladenskaber, maa jeg dog omtale de store flade Sten, hvorpaa der i Reglen ligger en mindre, afrundet Sten, som kaldes «Angakok-Sten», idet Grønlænderne berette, at den, der i sin Tid ønskede at blive Angakok, satte sig ved en saadan Sten og drejede den lille rundt paa den store, samtidig med at han kaldte paa Tornarsuk, Aandernes Fyrste. (Smlgn. Egedes «Perlustration» S. 110). Stenene ligge afsides og ere flade, en 6—8 Kvadratfod store. Jeg har seet to, een i en Hule ved Udstedet Ikerasak i Umanaks-Fjorden og een i en Dal ved Nusak i Vajgat. Paa den ene laa en haandstor Sten, medens den, der har ligget paa den anden, i sin Tid skal være borttaget og muligvis afleveret til et af Museerne.

Fra Narsak til Svartenhuk er, som Navnet antyder, Landet fladt, idet Fjeldene, der forøvrigt ere lave, c. 1600 Fod (500 M.) høje, trække sig tilbage med et $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ Mil bredt og væsentligst af parallelle Havstokke bestaaende, græsbevoxet Underland foran. Imellem Havstokkene findes lave, side Strækninger, saa

at det hele minder om Rimmerne og Dopperne i det nordlige Jylland. Disse Havstokke støtte sig til lave, fremstaaende Basalt-partier.

Udfor Kysten maa der være meget lavt Vand; thi ganske smaa Isfjelde stode her paa Grund indtil over 1 Mil ude. Imellem Narsak og Svartenhuk ligger Bugten Maligiak, ogsaa kaldet Svartenhavn, og da der har været en Del Tvivl om, hvorvidt den kunde egne sig til Nødhavn eller ikke¹), opmaalte og oploddede jeg den, saavidt Tiden tillod det (Se Tav. III S. 4).²) Resultatet var, at der synes at være temmelig lidt Vand i Havnen ved Lavvande; men, da Indsejlingen maa antages at være ren, tvivler jeg ikke om, at et Skib, der ikke stikker meget dybt, i Nødtilfælde maa kunne ligge der. Uagtet Sydvesten staar lige paa, kan der dog næppe rejse sig nogen videre Sø i Havnen, dels paa Grund af at Vandet er saa lavt langt ud, og dels paa Grund af de mange Isfjelde, der vist som oftest staa der udenfor. Hvorvidt imidlertid «Sydosten», der maa antages at blæse ud af Dalen, hvori Bugten fortsætter sig, vil være til Hinder for, at et Skib kan ligge der, tør jeg ikke afgjøre. Som Forholdene ere for Øjeblikket, vil jo imidlertid ogsaa et Skib kun søge derind, naar det er nødt dertil. Paa Sydsiden af Maligiak-Bugten er der bygget et Hus for Hundepostens Skyld, ligesom ved Tartusak. Det er forsynet med Kakkellovn, Lampe, Lys, Kul, Tran og Hundefoder. Medens Huset ved Tartusak ikke benyttes, da det ligger afvejen og burde have ligget paa Kinivikodden, saa benyttes derimod Huset her, da det ligger bekvemt baade i det Tilfælde, at man skal udenom Svartenhuk eller, naar dette er ugjærligt paa Grund af Skrueis, igjennem Migdlorfik eller Amitsok, hvorfra man da i Reglen kommer ud i Maligiak-Bugten. Dog skal man ogsaa kunne fortsætte over Land til Arfetuarsuk. Maligiak synes i tidligere

¹ Se Graah: Beskrivelse til det voxende Situationskaart over Grønland, 1825. S. 25.

²) Originalkaartet, som jeg har optaget over Maligiak-Bugten, er afgivet til det Kgl. Søkaart-Archiv.

Tid kun at have været benyttet til Foraars- og Sommerfangst, thi der findes kun Teltpladser og Grave, men ingen Husrester.

Paa Nordsiden af Maligiak-Bugten strækker sig Svartenhuk (paa grønlandsk kaldet Sigguk, Næbet) omtrent 1 Mil ud i V.t.N. som en stejl og utilgængelig Basaltvæg, der er c. 13—1600 Fod (4—500 M.) høj. Derfra drejer Kysten mod NØ. henimod Bugten Migdlorfik. Ogsaa Svartenhuk passerede vi i tyk Taage, og Forholdene vare forøvrigt de samme som ved Kinivik, idet vi ogsaa her, dels paa Grund af mægtige Vandfald, dels paa Grund af fastfrosne Isfjelde, maatte holde os noget ude fra Kysten. Nord for Migdlorfik gaar en anden, mere fjordlignende Bugt, Amitsok (amipok betyder smal), ind i Landet, hvorfra man om Foraaret skal kunne kjøre over Halvøen til Umivit. Om Sommeren siges denne Vej ikke at være passabel paa Grund af store Elve. For nogle Aar siden blev det forsøgt at faae Grønlændere til at bo ved Mundingen af Amitsok; men Fangsten var saa ringe, at de maatte spise Skindet paa Konebaaden og nær ikke vare komne tilbage til Søndre Upernivik.

Den c. 8 Mil dybe Fjord Umiarfik, om hvis Existens jeg indtil da havde været fuldkommen uvidende, minder saavel i Brede som i Længde og Retning om Uvkusigsat-Fjorden, men har dog et ganske andet lyst og venligt Udseende end denne, hvilket hidrører fra, at Kysterne overalt ere flade og tildels bevoxede. I den ydre Del er Trappen ene herskende, men omtrent i Midten, ved Kornok, træder pludselig paa begge Fjordsider lave Gnejskuller frem i Stranden, medens Trappen træder tilbage og danner Højfjeldene, og i den inderste Del af Fjorden bestaa de lavere Fjelde alle af Gnejs. Saavel fra Svartenhukssom fra Ingnerits-Halvø komme enkelte Bræer ned fra Højfjeldene, men ingen af dem naa Vandfladen. I Retningen af det inderste af Fjorden findes den c. 1 Mil lange Sø Tasersuak, der den 15de Juli endnu var bedækket med Is, og kun langs Bredderne saaes aabent Vand. Medens vi ifjor paa samme Tid færdedes paa Fjeldene mellem Umiarfik og Uvkusigsat,

som da vare næsten fri for Sne, saa maatte Rensjægerne fra Søndre-Upernivik, der med Familier stode i Telt her i Kingua, nu vende tilbage uden Fangst, da de ikke kunde komme frem paa Grund af store Snemasser.

Hidtil havde mine Folk holdt sig raske, saalænge de ikke vare komne i Berøring med andre Grønlændere; men her bleve de smittede af Hoste og Sting, og det Liv, hvormed Rejsen hidtil var gaaet, var for de Flestes Vedkommende pludselig forbi. Dertil kom, at den Mængde Grønlændere, vi her traf, vare næsten fuldstændig blottede for Fødemidler, da de intet havde fanget, og mine Folk, der medførte flere Sælhunde, delte strax med dem. Den fra Igdlorsuit medførte Proviant var imidlertid næsten forbi, og paa en stor Del af Rejsen havde vi levet af, hvad Grønlænderne fangede. Paa Grund af det gode Vejr var dette ogsaa hidtil gaaet godt; thi vi fik baade Rensdyr, Sælhunde og Fugle, ja, undertiden havde vi saa meget Kjød, at det blev fordærvet. Da vi gik ind i Umiarfik, kastede saaledes Grønlænderne en hel, men mindre frisk Sælhund op paa Stranden med en spøgende Bemærkning om, at Rævene ogsaa skulde have noget. Paa Udrejsen af Fjorden fik vi imidlertid Storm og Regn, saa at vi bleve forsinkede og fangede intet. Det kneb da med Provianten, og Sælhunden, der nu var raadden, men heldigvis ikke fortæret af Rævene, blev opsøgt og spist næsten raa, da det uafbrudte Regnvejr hindrede Grønlænderne i at faae Kjødet kogt.

Endskjøndt det havde været min Hensigt at undersøge Ingnerit-Fjorden, førend jeg gik til Udstedet Søndre-Upernivik, saa maatte vi dog søge dertil, saasnart vi kunde passere Kangarsuk, og ankom der gjenneqvaaede den 21de Juli. Næste Dag blev Vejret bedre, saa at jeg kunde foretage de nødvendige Observationer og Maalinger for at faae Udstedet og dets Omgivelser bestemte. Den 23de afrejste vi til Ingnerit-Fjorden. Her paadrog jeg mig en Upasselighed, rimeligvis ved at sidde i Vand, da jeg bag paa en Kajak lod mig bugsere Fjorden rundt for at undersøge dens Kyster. Derved forhindredes jeg fra at faae

Kysten undersøgt mellem Ingnerit og Amitsuarsuk. Den sidste Fjords Beliggenhed fik jeg dog saa nogenlunde bestemt. Den 27de Juli kom vi til Prøven, og to Dage efter afrejste vi til Ekaluarsuit i Laxefjorden, hvorfra jeg gjorde en Tur henimod Uvkusigsat, for at faae et Overblik over Terrænet mellem disse to Fjorde, og endskjønt jeg nok tror, at Kaartet over denne Egn er rigtigt i sine Hovedtræk, lykkedes det mig dog ikke at faae det Overblik, jeg havde ønsket, paa Grund af det couperede Terræn.

Flere af mine Folk vare nu saa medtagne af Forkjølelse (Hoste og Sting), at Rejsen kun gik langsomt tilbage til Prøven. Da en af dem her blev farlig syg, og «Nordlyset» laa sejlferdigt, hvormed Pastor Rasmussen skulde afgaa til Godhavn, efterkom jeg med Glæde hans Opfordring til at følge med, da han i saa Fald for min Skyld vilde lade sig landsætte ved Nugsuak. Kaptajn Moberg gik beredvillig ind paa Forslaget, og jeg undgik derved med mine syge Folk at forsøge at komme tilbage til Igdlorsuit ad den lange, ubeboede Kyststrækning udenom Svarstenhuk og Kinivik. Vi forlode Prøven den 5te August, og, da det den 7de om Aftenen, omtrent udfor Nugsuak, blev stille, gik vi fra Borde i en Afstand af 3 eller 4 Mil fra Kysten og vare saa heldige efter 6 Timers anstrængende Roning at naa Udstedet, kort førend en stiv Kuling af Norden begyndte at blæse op. Foruden den ene af mine Folk, der stadig blev daarligere, blev en til ogsaa temmelig syg, og de andre, der paa en enkelt Undtagelse nær alle vare mere eller mindre angrebne, begyndte at tale om, at de ikke kunde gaa videre, førend de alle bleve raske. Heldigvis blev det den næste Dag fuldstændig blikstille, og det lykkedes mig derfor at overtale de mindre angrebne til at gaa videre. Til de syge blev der redet et Leje i Baaden, og vi andre skiftedes til at ro. Den næste Dag kom vi til Niakornat. Her maatte jeg lade Konebaaden blive, da det var umuligt at faae den roet over til Ubekjendt Eiland, men Kjøbmand Cortzen var saa venlig at laane mig sin Slup og at skaffe mig en rask Besætning,

hvorefter vi den 13de August ankom til Igdorsuit i en temmelig ynkelig Forfatning. En maatte bæres i Land fra Baaden, og to kunde kun ved Hjælp vakle derfra. Den glade Jubel, hvormed Grønlænderne ellers byde de Tilbagevendende velkommen efter en saa lang Tur, forstummede, da de saae os.¹⁾

Da det allerede var sent paa Sommeren, og jeg havde bestemt at bestige Kilertinguak ved Umanak, ligesom ogsaa at gjøre en Tur ind paa Nugsuaks Halvø, hvilket maatte ske, før der faldt Sne paa Fjeldene, ilede jeg tilbage over Niakornat til Umanak, hvortil jeg kom den 18de August. Paa Vejen undersøgte jeg dog foreløbigt Trachytgangene paa Sydenden af Ubekjendt Eiland, ligesom jeg ogsaa gjorde mig bekjendt med Forekomsten af den store Mængde, men desto værre kun i ringe Grad forsteningsførende Kalkconcretioner, der findes i Elvlejerne ved Niakornat og Øst derfor. Forskjellige Arbejder holdt mig tilbage ved Umanak til den 22de August, da jeg tog over til Sarfarfik. Paa Grund af Taage maatte jeg imidlertid vente til næste Dags Aften med at bestige Kilertinguak, hvis Top vi naaede efter fem Timers Gang just som Solen dukkede op over Ishorizonten. Kilertinguak har en Højde af 6250 Fod (1950 M.) og er det højeste Punkt, der er besteget paa Grønlands Vestkyst²⁾. Jeg fik dog ikke det Overblik, jeg havde ventet, da Landet paa Nordsiden af Fjorden var skjult af Taage, og Taagemassen trak hen over Nugsuaks-Halvø og faldt ned som Sne paa Toppen af Kilertinguak, hvor Temperaturen var $-1^{\circ}.2$ C.

¹⁾ Ingen nulevende Grønlænder har i Konebaad eller Kajak rejst udenom Svartenhuks-Halvø, og jeg skylder derfor min flinke Besætning, særligt Styreeren, Nord-Grønlands dristigste Bjørnejæger, Otto, min bedste Tak for den Villighed, hvormed de gik ind paa at føre mig denne usædvanlige Tur, og for den mageløse Omhyggelighed og Tjenstvillighed, de viste, selv efterat Sygdommen havde berøvet dem Kræfterne og tildels Modet. De, der vare mindre angrebne, kom sig heldigvis snart efter Hjemkomsten; kun een, Semuk, der var haardest medtaget, kom sig først langt ud paa Efteraaret.

²⁾ Saavidt man veed, er dette Fjeld kun besteget een Gang før, nemlig af Whympfer i 1872. (Dagbladet for 1872, Nr. 279.)

Ind over Nugsuaks-Halvø var Udsigten stærkt begrændset af de mange Fjeldtoppe, der vare højere end den, jeg stod paa, men over Indlandsisen var Himlen derimod klar, og man havde en vid Udsigt ud over dens umaadelige, tilsyneladende svagt bølgede og mod Øst jævnt stigende Overflade.

Fra Sarfarfik rejste vi langs Kysten mod Sydøst, idet jeg paa Vejen undersøgte de derværende Bræer. Fra Ekaluit gik jeg dernæst med 4 Grønlændere langs Elvlejet ind i Landet og rejste Telt ved Foden af Majorkarsuatsiak-Fjeldet, hvis Snemark jeg maalte. Foruden en Tur til Søen Tasek ujordlek gik jeg ad Slæderouten over Majorkarsuatsiak-Fjeldet for mulig at finde en Sø, hvorom der berettes, at den aldrig tør. Paa Grund af en Misforstaaelse fik jeg imidlertid ikke dette Spørgsmaal afgjort.

Den Sø, der paa denne Vej ligger højest, nemlig 1945 Fod (610 M.), var ikke frossen. En Aften, medens vi opholdt os her ved Majorkarsuatsiak-Fjeldet, kom Grønlænderne pludselig ind til mig i Teltet og fortalte, at nu havde Store Karajaks-Bræen «skudt ud»; thi de havde hørt Bulderet. Da vi befandt os i en Afstand af 4 Mil derfra, vilde jeg først ikke tro dem; men, da vi Dagen efter kom tilbage til Ekaluit, fandt vi Fjorden spærret af Kalvis, og ved Ankomsten til Ikerasak fortaltes der, at de havde havt den sædvanlige stærke Bølgebevægelse eller «Kanel» omtrent samtidig med, at vi havde hørt Lyden. Denne Udskyden maa altsaa være sket i Forbindelse med stærke Kalvninger, siden Lyden derfra kunde høres 4 Mil borte, medens den «Udskyden», som jeg ifjor var Vidne til, skete uden nogensomhelst usædvanlig Kalvning. Hvori denne Forskjel kan have bestaaet, ser jeg mig ikke istand til at oplyse. Paa Grund af, at Isen spærrede Farvandet, maatte vi opholde os ved Ekaluit en Dags Tid, der anvendtes til at undersøge de nærmeste Bræer og de derværende Grave. Ved denne Lejlighed var det, at jeg gjorde det i Afsnittet om Nikkeljern omtalte Fund af 9 Stykker Basalt med Kugler af gødigent Jern¹).

¹) Meddelelser om Grønland, IV Hefte, S. 121.

Den 4de September kom vi til Ikerasak, hvor vi paa Grund af Storm og uroligt Vejr maatte blive til den 8de, da vi prøvede paa at gaa ind i Sermilik-Fjorden; men Sydosten tvang os til at opslaa Telt paa Niakornakevsak. Næste Dag naaede vi dog ind i Nærheden af Bræen og foretog en Lodning; men den megen Kalvis og de stadige Kalvninger, der satte høj Sø lige ud til Uilut, i Forbindelse med idelige Snebyger, bevirkede, at jeg besluttede at gaa ind i Sermitdlet for derfra at gaa over Land til Bræen, ligesom ogsaa for derfra at bestige Fjeldet Anek, der lovede en vid Udsigt ud over de mange her i Nærheden af hinanden værende Bræer. Sydosten tvang os dog allerede til at rejse Telt paa Odden Syd for Uilut, og i de næste fire Dage fik vi her en saadan Mængde Sne, at det ikke var muligt at bestige det stejle Anek denne Gang, hvorfor jeg gik tilbage til Umanak den 14de September. Det uafbrudt urolige Vejr holdt mig her bunden til den 23de September, da jeg satte over til Fastlandet for at eftermaale Bevægelsen af de Punkter paa de forskellige Bræer, jeg paa min Rejse i August havde bestemt. Foruden disse Maalinger, hvis Resultater findes i Afsnittet om Bræerne¹⁾, havde det været min Hensigt at søge Forsteninger i de kulførende Dannelser til henimod Niakornat; men det fornyede stærke Snefald umuliggjorde denne Plan, saa at jeg den 29de September maatte vende tilbage til Umanak, og dermed afsluttedes Undersøgelsesrejserne for dette Aar.

1880.

I Februar og Marts foretog jeg de første Slæderejser til Bræerne paa Fastlandet mellem Sarfarfik og Umiartorfik for at bestemme deres Bevægelse i Vintermaanederne. Den 3die April afrejste jeg til Satut-Øerne og kom tilbage den 12te efter at have berejst og tildels opmaalt Fjordene Sermilik, Itivdiarsuk,

¹⁾ Anf. St. S. 86—88.

Ingnerit og Torsukatak-Strædet, Nord for Agpat-Øen, ligesom jeg ogsaa havde maalt Bevægelsen i den vestligste af Bræerne i Itivdliarsuk-Fjorden. Den 19de April rejste jeg til Igdlorsuit og derfra Øst og Nord om Kekertarsuak, hvor vi opslog Telt ved Akuliarusinguak. Det havde været min Hensigt at trænge ind i Isfjorden, som Nord herfor gaar ind ved Sagdliarusek, men paa Grund af at Isen var dækket med Sne, der var gjennemtrængt af Vand, maatte jeg afstaa derfra. Paa en stor Del af Vejen gennem Tunua havde vi, vadende til midt paa Benene i dette Snესjap, maattet skiftevis gaa foran Hundene for at bane Vej, da disse med deres korte Ben næppe kunde naa Bunden og kunde derfor kun med Anstrængelse og halvt svømmende trække den letbelastede Slæde. Efter at have udhvilet os her ved Akuliarusinguak forsøgte vi at gaa videre; men, vaade til midt paa Livet, maatte vi vende om og søge tilbage gennem Tunua, hvorpaa vi rejste Telt paa Kekertarsuaks nordøstlige Ende. Efterat jeg havde foretaget en Del Maalinger her, kom vi ad Omveje til Igdlorsuit. Den 27de afrejste jeg igjen og havde ønsket at gaa gennem Strædet Pa ind i Kangerdlugsuak, men, da Isen der var ufremkommelig, og jeg nødig vilde udmatte Hundene til ingen Nytte, gik vi ind i Kangerdluarsuk til Øen Kekertak. Efter at have opmaalt det indre af Fjorden tilligemed den deri værende Arm af Indlandsisen, der vel er temmelig stor, men kun afgiver smaat Kalvis og ingen Isfjelde, afrejste vi til Øerne Kekertat, Vest for Udstedet Uvkusigat, og kom den 1ste Maj tilbage til Umanak.

I de nærmest paafølgende Dage besøgte jeg endnu engang Bræerne lige over for paa Fastlandet for at bestemme Bevægelsen i de sidste to Maaneder, ligesom jeg ogsaa afsluttede mine Forsøg og Undersøgelser ved Umanak, som jeg forlod den 11te Maj for over Satut endnu engang at maale Bevægelsen i den vestlige Bræ i Itivdliarsuk-Fjorden. Efter et Besøg i den inderste Del af Karajaks-Fjorden, hvilket dog blev afbrudt af Snestorm, rejste jeg derpaa over Ikerasak over Land til Udstedet Kekertak i Vajgat, hvor vi kom den 16de Maj aldeles drivvaade, da det

skylregnede det meste af Vejen. Paa Grund af det milde Vejr med megen Regn saae det de første Dage, efterat jeg var kommen her, ikke ud til, at jeg skulde faae mit Ønske opfyldt, endnu en Gang at komme til Torsukataks-Bræ; men den 20de fik vi et Par Graders Frost, hvorfor jeg afrejste til Bræen over Søen Tasersuak til Nuk. Efter 2 Dages Forløb rejste vi samme Vej tilbage, og efter et kort Ophold ved Itivdiarsuk for at bestemme dette Steds astronomiske Beliggenhed, hvilket ikke var lykkedes Aaret før, kom vi tilbage til Kekertak, som jeg, da der nu næsten var aabent Vande overalt, forlod samme Aften for paa de bare Klipper og ad smaa Søer over Land at kjøre til Akunak, da baade Is og Sne næsten vare forsvundne. Med en Konebaad kom jeg den 24de Maj til Sarkak, hvor Lieutenrant Hammer var kommen et Par Dage før for i Forening med mig at berejse og undersøge Vajgat og Diskos Vestside.

Den 27de Maj rejste vi fra Sarkak langs Kysten mod Nord-vest, og da Lieutenant Hammer fra nu af overtog de astronomiske og terrestriske Observationer, beskjæftigede jeg mig udelukkende med geologiske Undersøgelser. Vi anløb forskjellige Steder dels for Forsteningernes, dels for Observationernes Skyld, og satte den 16de Juni fra Ata over Vajgat til Asuk for at undersøge den derværende jernførende Basalt. Over Udstedet Ujaragsugsuk vendte vi tilbage til Sarkak og gik langs Vajgats Nordside til Nusak, hvorved blandt andet den graphit- og jernførende Basalt ved Nuk fandtes.

Her havde vi ogsaa tænkt paa at bestige det 3660 Fod (1150 M.) høje Kakarsuak for at faae et Overblik over den store Dal i Nugsuaks-Halvøens indre, hvis Østende jeg paa mine forskjellige Vandringer til Søerne Tasersuak og Tasek ujordlek kjendte ret godt, men hvis vestlige og midterste Del jeg endnu ikke havde havt Lejlighed til at undersøge. Det urolige Vejr, der i Juli afløste det udmærket smukke Vejr i Juni, forhindrede denne Plans Udførelse, og efterat have ventet her i flere Dage paa Grund af Storm og Regn, benyttede vi en Aften, da Stormen

lagde sig, til at gaa til Nugsuak, hvor vi ankom den 6te Juli, og hvorfra Lieutenant Hammer nu gik til Hareøen, jeg til Niakornat. Hensigten med denne sidste Tur var dels at hente nogle nødvendige Rejserekvisiter og noget Proviant, som jeg, da jeg i Foraaret forlod Umanak paa Hundeslæde, ikke havde kunnet medtage, dels for paa et Sted der i Nærheden, Saviarkat kaldet, at søge efter metallisk Jern i Basalten paa Grund af dette Steds grønlandske Navn, og endelig for at søge Forsteninger i Kalkconcretioner i Elvlejerne der i Nærheden. Den første af disse Opgaver mislykkedes, da jeg ikke fandt metallisk Jern, men paa Grund af Forholdene var det ikke saa underligt; thi i den Dagstid, jeg kunde anvende paa at søge det, regnede det næsten uafbrudt, og hele Tiden var det en saa tyk Taage, at jeg næppe kunde se 10 Skridt foran mig. Den anden Opgave, at søge Forsteninger, lykkedes bedre, idet jeg blandt andet fandt Brudstykker af to Scaphites i Concretionerne, og Oprindelsen af de Ammoniter fra Grønland, der findes i Museets Samlinger fra ældre Tid, er derved klaret. To Gange forsøgte jeg paa denne Tur at komme i Land i Hollænderbugten for at undersøge de derværende kulførende Dannelser (iblandt andre Steder Nordenskiöld's Ifsorisok), men begge Forsøg mislykkedes paa Grund af den høje Sø, som det urolige Vejr stadig satte i denne Bugt.

Den 13de Juli kom jeg tilbage til Nugsuak, men først næste Aften kunde vi gaa videre; dog tvang Vinden os til allerede at opslaa Telt ved Natdluarsuk, og jeg benyttede Lejligheden til at samle Forsteninger ved Kugsinek. Efter at være gaet langs Kysten til Niakornarsuk ved Marrak satte jeg over til Ingnagnak paa Disko, hvortil Lieutenant Hammer samme Dag var kommen efterat have omsejlet og bestemt Hareøens Kyster, indsamlet Forsteninger ved Aumarutigsat og fundet et c. 2 Fod mægtigt Kullag i Basalten paa Øens Sydvestside. Den 19de afrejste vi i Fællesskab til Napasuligsuak og Igdlorpait (de mange Huse), da jeg ventede baade paa Grund af Navnet og paa Grund af

Beretningerne at finde værdifulde Gjenstande i Gravene; men Udbyttet var højst ringe. Baade de 5 à 6 Husruiner og Gravene ligge paa gamle Havstokke, hvoraf den yderste, hvorpaa Husene staa, nu stærkt bortskylles. Her, som paa mange andre Steder af Kysten, stod Iskanten endnu i Slutningen af Juli. Efter at have passeret Avatarpait, et større og to mindre Skjær, der ligge noget over $\frac{1}{4}$ Mil fra Kysten, og som have Navn af, at de i Frastand ligne Fangeblærer, avatat, opsloge vi Telt ved Igdloluarsuit. Ogsaa her findes Husrester og gamle Grave, men ligesom ved Igdlorpait var Udbyttet i de sidste kun ubetydeligt. De mange Renshorn i Gravene tyde paa, at der tidligere her dreves Jagt paa disse Dyr, som nu synes fuldstændig at være forsvundne, i det mindste fra denne Del af Disko; thi hverken i Nord- eller Mellemfjorden saae vi Sporene af dem. Nugsuaks Grønlændere besøge næsten aarlig dette Sted paa Grund af de mange spraglede Sælhunde, der findes her i Fjorden, og som tildels søge op paa Klipperne.

Paa Nordfjordens Nordside, hvor der er et forholdsvis bredt, tildels bevokset Underland, findes flere Ruiner, f. Ex. ved Perdlertut (af perdlerpok, sulte ihjel). Blandt Ruinerne var der en, hvor Murene helt vare opbyggede af Sten uden mellemliggende Græstørv, og som derfor mindede om de nordiske Ruiner i Syd-Grønland. Den var omtrent 19 Skridt lang og 8 Skridt bred og syntes at have været delt i 2 eller 3 Rum, der dog ogsaa kunde tydes som to sammenbyggede Huse. I Umanaks-Fjorden har jeg seet lignende, rigtignok kun af eet Rum bestaaende, men ligeledes af Sten helt opbyggede Husmure, der utvivlsomt vare eskimoiske, hvorfor jeg tror, at ogsaa denne Ruin maa betragtes som saadan. I den inderste Del af Nordfjorden udmunde to store Elve, hvorfor Fjorden der er saa lav, at man selv ved Højvande ikke kan naa længere med Konebaad end til den paa Kaartet punkterede Linie, der betegner, hvor langt Fjorden er tør ved Lavvande. Her opsloge vi Telt paa Sydsiden

mellem de to «døde» Bræer. Fra Højlandet paa Sydsiden komme flere Bræer ned, men ingen af dem naa Vandfladen.

Den 25de Juli gik vi ud af Nordfjorden til Nordsiden af den store Bugt Kasingigsat, der fortsætter sig med en stor Dal ind i Landet, og derfra til Odden paa Nordsiden af Mellemfjorden, der maaske af Grønlænderne kaldes Nassat, og som vi kaldte Jernpynten, fordi jeg der fandt faststaaende, jernførende Basalt. Senere fandtes denne Bjergart saavel faststaaende i den inderste Del af Fjorden som ogsaa paa Sydsiden af samme. Mellemfjorden, der baade i Form og Størrelse minder meget om Nordfjorden, ender ligesom denne med et bredt Elvleje og er paa en lang Strækning tør ved Lavvande. En bred Dal, ad hvilken saavel Giesecke som Whymper ere gaaede, fører, som bekjendt, over til Diskofjordens nordvestlige Arm. Efter et Ophold i Laxebugten gik vi til Udstedet Erkigtok i Diskofjorden, hvortil vi kom den 7de August. Dernæst berejste vi denne Fjords to nordlige Arme og gik over Storøen og Kekertak til Odden Maligiak, hvor vi i Bugten Ungorsivik i 3 Dage bleve opholdte af Regn, Sne og Storm. Da vi i det urolige Vejr ikke kunde lægge til Land ved Jernstedet under Blaa fjeld, gik vi dertil fra Ungorsivik og toge et lille Telt med. Baaden hentede os saa to Dage efter paa Vejen til Godhavn, hvor vi ankom den 20de August.

Da det blev os meddelt, at Barkskibet «Ceres», med hvilket vi skulde gaa hjem, laa ved Ritenbenk og ikke vilde komme til at afgaa førend den 4de September, besluttede jeg at benytte Tiden til et Besøg ved Jakobshavns Isfjord for at se, om der her muligvis med Hensyn til Maaden, hvorpaa de største Bræer udmunde i Fjordene, og den deraf afhængige Maade, hvorpaa de knække af, og Isfjeldene derved dannes, skulde være andre Forhold tilstede end de, som jeg hidtil havde havt Lejlighed til at iagttage. Navnlig vilde jeg gjerne se det Forhold, som baade Rink og Helland fremhæve, nemlig at de største Isfjelde skulde være højere end Bræens Rand, noget, jeg aldrig har seet, men

som ogsaa Lieutenant Hammer bekræftede at have iagttaget ved Jakobshavns Isbræ. Da vi over Claushavn vare komne til Kangerdlukasik og havde besteget et Sted, hvorfra vi havde det tilbørlige Overblik over Bræen og Fjorden, saae jeg intet, der tydede paa, at denne Bræ paa denne Tid af Aaret kalvede paa anden Maade end de andre, jeg hidtil havde undersøgt, og navnlig saae jeg ikke et eneste Isfjeld, der i Højde naaede op over den lodrette Rand af Bræens Ende. Tiden og Forholdene tillode ikke andre Maalinger end den af Lieutenant Hammer meddelte (IV, Side 20), hvorved det fandtes, at Midten af den lodrette Rand ragede 189' op over den ved Foden af samme liggende Kalvis.

Den 3die September kom vi tilbage til Ritenbenk og afgik med Skibet næste Dag til Godhavn, som vi først forlod den 18de September. Efter en stormfuld Rejse ankom vi til Kjøbenhavn den 6te November.

En kjær Pligt staar nu tilbage, og det er at fremhæve den overordentlige Gjæstfrihed og Tjenstvillighed, jeg overalt har mødt paa de ovennævnte Rejser saavel fra Embedsmændenes som Underbetjentenes Side, idet de alle efter bedste Evne have søgt at fremme mine Arbejder baade ved Raad og ved Hjælp, navnlig ved Udlaan af Baade og Slæder, hvilket sidste ofte var forbundet med pekuniære Opofrelser. Af dem, jeg paa Grund af min Rejseplan særlig har maattet henvende mig til om Bistand, maa det være mig tilladt at fremhæve den nu afdøde Colonibestyrer Boye, hvis praktiske Sands og aldrig trættede Tjenstvillighed under mine lange Ophold ved Umanak har været af stor Betydning for mine Rejsers Udbytte, ligesom jeg ogsaa skylder hans mekaniske Talent, at jeg har kunnet foretage flere af mine Forsøg angaaende Isens fysiske Forhold, ved hvilke Undersøgelser han stadig var en ivrig Medarbejder. Udliggerne, de Herrer Underassistenter Chrestensen ved Ikerasak og Hendriksen ved Igdlorsuit, samt Jørgensen ved Ujaragsugsuk (der i 1871 ledsagede mig

hele Vajgattet rundt), Jensen ved Sarkak og Lange ved Nugsuak, skylder jeg ligeledes Tak ikke alene for den Gjæstfrihed, hvormed de under mine hyppige Besøg altid modtog mig, men navnlig for den Forekommenhed, hvormed de understøttede mine Arbejder ved at overlade mig deres egne Baade og Slæder, der ofte vare de eneste, som kunde anvendes, og de udlaante dem paa en Tid, da de selv havde Brug for dem, og til Rejser, der mere end sædvanligt udsatte dem for Beskadigelse.

Dernæst, men ikke mindst, skylder jeg de Grønlændere, der færdedes med mig og have viist mig deres Land, for hvis Ejendommeligheder de i mange Retninger have et saa skarpt Blik, min bedste Tak, særlig for den Omhyggelighed, de viste mig, naar de ledsagede mig paa mine lange og ofte besværlige Rejser, hvor de ikke alene for en ringe Løn skulde vise Vej og skaffe mig og min som oftest store Bagage frem, men ogsaa tilvejebringe en væsentlig Del af Føden, da det var umuligt i en Baad at føre den Proviant med, der behøvedes til saadanne Ture, som f. Ex. uden om Disko eller Svartenhuks-Halvø.

Paa mine mange Rejser, der strække sig over 8 Somre og 2 Vintre, har jeg ofte haft Lejlighed til at beundre den Ihærdighed, Snarraadighed og det skarpe Blik for Naturforholdene, der i Forbindelse med Nøjsomhed og Godmodighed karakterisere den dygtige Grønlænder, og som gjør, at han med sine smaa Hjælpemidler kan i Nødstilfælde leve og finde Føden, hvor næppe ret mange andre Mennesker vilde kunne det. Man hører ofte udtalt, at Befolkningen efterhaanden er bleven saa forvænt ved europæiske Produkter og Redskaber, at den ikke vilde kunne leve dem foruden, ligesom at Grønlænderne ogsaa i flere Retninger ere gaaede meget tilbage, siden Landet blev coloniseret anden Gang. Dette sidste er maaske rigtigt; men Grunden hertil er væsentligst, foruden Grønlændernes Godmodighed, den uheldige Maade, hvorpaa de Danske fra først af tog fat paa de Indfødtes Opdragelse, idet de tilintetgjorde deres Selvstændighed og gamle Vedtægter, hvorved al Ret kom til at afhænge af de

Fremmedes Forgodtbefindende. Desto værre var det jo langt fra 1ste Klasses Folk, hverken fra Moralens eller Dygtighedens Side, Danmark sendte eller endog indtil en senere Tid i Almindelighed har sendt til Grønland, hvilket var saa meget uheldigere, som Grønlænderne have et skarpt Blik for Andres Fejl, navnlig for deres, der ville optræde som deres Læremestre. Man maa derfor ogsaa ønske og haabe, at de Bestræbelser maa lykkes, som den Mand, der næst efter Egede har størst Fortjeneste af Grønland, i de senere Aar med saa stor Ihærdighed har udfoldet for at skaffe Grønlænderne noget af den gamle Selvstændighed og Selvstyre tilbage.
